

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2018. október 15.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

2018. október 15. 8:00

**I. SZÖVEGÉRTÉS
ÉS
ÉRVELÉS VAGY GYAKORLATI
SZÖVEGALKOTÁS**

Időtartam: 90 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

Fontos tudnivalók

90 perc áll rendelkezésére ahhoz, hogy megoldja a **szövegértési feladatsort** és megírja az egyik rövid **fogalmazási feladatot**. Ügyeljen arra, hogy idejét arányosan ossza meg a szövegértés és a fogalmazás között (például 60 perc – 30 perc)!

Ha a megoldott feladatokban javítani akar, akkor a javítani kívánt szót / szavakat húzza át, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig írja le újra!

Szövegértés

Olvassa el figyelmesen a szöveget, majd a kérdéseket!

Válaszait gondos mérlegelés után írja le! Egyértelműen és szabatosan fogalmazzon!

Ha javít, egyértelműen tegye!

Ügyeljen a helyesíráásra! Ha bizonytalan, használjon helyesírási szótárt!

Érvelés vagy Gyakorlati szövegalkotás

A két feladat közül az egyiket kell megoldania!

Ha munka közben mégis elkezd egy másik feladatot is, az előzőt húzza át!

A kifejtésben vegye figyelembe a feladatban adott szempontokat!

Bátran fogalmazzon önálló véleményyt, ahol azt kéri a feladat!

Írását gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan!

Jegyzeteket, fogalmazványt, vázlatot készíthet, de ügyeljen arra, hogy azok elváljanak a kész fogalmazástól! (Húzza át a vázlatot, fogalmazványt!)

Fogalmazása 120-200 szó terjedelmű legyen!

Eredményes munkát kívánunk!

Szövegértés

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Egyes feladatok végén zárójelben adjuk meg a megoldást segítő szövegrészlet számát.

Várkonyi Nándor: *A találmány és a feltaláló*

(1) A nagy találmányok sohasem születnek légüres térben, egy-egy magányos lángelme belső megvilágosodásából, a kortól és a környezettől függetlenül. Nagy gondolatok, elméleti alkotások támadhatnak így is, de ezek elszigeteltek maradnak, nincs humusz [termékeny talaj], mely hatásukat befogadná, a bennük rejlő erőket kifejlesztené, a magot fává vagy erdővé terebélyesítené. Szerencsés esemény, ha az alkotó és kora súrlódás nélkül találkozik, s egy ilyen szerencsés találkozás hőse Gutenberg (1400?-1468).

(2) Az ő találmányának is megvolt a korszerű szellemi, társadalmi és gazdasági környezete, mint minden igazi teremtő felfedezésnek. Szellemi téren a művelődés, a tudományok, az irodalom elvilágiasodása, társadalmi téren a polgárság szerveződése, s a kettő közös eredményeképp igények, szükségletek növekedése, gazdasági és technikai oldalon pedig a céhművesség, az ipar szervezettsége, a könyvnyomtatáshoz szükséges mesterségek elegendő fejlettsége: a papírgyártás, a fémművesség, a grafika, a szerszámkészítés technikája.

(3) Gutenberg találmánya, a nyomtatás gondolata csakugyan a levegőben volt, sőt maga a gondolat nem is az övé. Az övé a megvalósítás. Szóba sem kerülhetett az, hogy kínai mintára egész szavakat faragjanak ki fából vagy öntsenek ki fémből, hiszen Európában a kézírásban betűkre bontották a szavakat. A hatalmas európai igényeket a kínai nyomtatási eljárás sem tudta volna kielégíteni, hiszen a körülményes kínai eljárással egy egész oldalnyi szöveget vagy képet véstek bele egyetlen falapba, amit festékekkel bekentek, majd egy papírlaphoz préseltek. Coster¹ és mások munkája révén Európában viszont már ismert volt az egyenként kiöntött betűk gyakorlata.

(4) Gutenberg sajtógépe lényegében a középkorban elterjedt csavaros – a szőlőpréshez hasonló – sajtók tökéletesítése. A gép tehát megvolt, a probléma egyik fele megoldódott. Most azonban „etetni” kellett „végtelen” mennyiségű betűvel. Coster erre éppoly képtelen volt, mint a valódi nyomtatásra, mert betűöntő technikája alulmaradt a gép elemi igényein. Gutenberg öntőműszere viszont egy csapásra eltüntetett minden nehézséget.

(5) Hogyan jött rá? Kétségtelen, hogy a feltaláló lángelme, a gyakorlati technikus és az alkotó művész képességei olvadtak össze benne kemény, nem bomló ötvözzé. „Csak kivételesen értelmes, következetes és erős akaratú, fegyelmezett ember tudhatott ilyet alkotni. Főlényes szaktudású mesternek kellett lennie, aki semmilyen más mesterségbeli szempont, más ipar anyaghasználati elve által nem zavartatta magát, világosan látott céljának megközelítésében s az ahhoz vezető eszközök megalkotásában” – írja a józanul mérlegelő Fitz József.²

(6) Született vésnök volt, az ércformálás művésze, ebben képezte ki magát, s lett az ötvös céh tagjává. A céhbeliség sokat megmagyaráz; jelenti először, hogy „ércben gondolkozott”, e kemény és ellenálló anyagot bele tudta törni az új technika igájába úgy, hogy pehelykönnyűvé lett a kezelése: napi tíz órai munkával 5000 betűt teremthetett és indíthatott rohamra.

(7) Művész is volt, ösztönösen megérezte anyagának formanyelvét. Olyannyira művész, hogy fel sem ismerte a gépi írás, a nyomtatás öntörvényűségét: a kézírást akarta vele utánozni. Igaz, hogy ebben a zseniális félreismerésben nemcsak a művész ösztöne irányította, hanem a korához kötött ember tehetetlensége is. A középkori, kézzel írott, díszes könyv volt az ő szemében is „a könyv”, az írás legmagasabb rendű, leghasználhatóbb hordozója. A nyomtatott betű törvénye a

¹ L.J. Coster (1370-1440): holland nyomdász, aki egyes feltételezések szerint Gutenberggel egy időben szerkesztett és használt a betűk egyenkénti kiöntésének elvén alapuló nyomdagépet.

² Dr. Fitz József (1888 – 1964) könyvtáros, nyomdászattörténész, Gutenbergről könyvet is írt.

szép, tiszta, de rögzített egyöntetűség – az írott betűé a hajlékonyság, a kötetlen, pillanatnyi megoldások folyékonyága. Mindkettő más stratégiával dolgozik ugyanazért a célért. Gutenberg az írott betű törvényét és célját róta a nyomtatottra.

(8) Félreismerése a lángelme, ha úgy tetszik, a művész tévedése volt, éppen ezért nem haszontalan, sőt termékeny. Ma könnyű képzelnünk, mennyivel egyszerűbb lett volna 25–30 írásjelet megrajzolni, kiöntenie a szükséges változatokban és mennyiségben ahelyett, hogy híven utánozza a kódexírás számtalan cikornyáját. Eszközei és módszerei olyan tökéletesek, hogy négyszáz éven át nem volt mit változtatni rajtuk, sőt utódainak egyszerűsíteniük kellett a technikáját. Ők már felismerték a nyomtatás törvényét, a gép elvét, Gutenberg azonban így is kétségkívül a tipográfia³ első és legnagyobb művésze.

(9) De feltaláló, a gyakorlati technikus elemi erejű képességeivel is bírt. Az ő betűöntő műszere és sajtógépe nélkül nincs könyvnyomtatás, s gépének alapelvein a műszaki haladás azóta sem változtatott. Benne is a nagy reneszánsz egyéniségek egyetemes alkotóképessége dolgozik. Noha nem ábrázoló művész, alkatilag a Leonardók, Michelangelók társa: művész, mérnök és kézműves. Az a néhány adat, amelyet életéből ismerünk, erről nem árul el sokat, annál többet művének kitapintható története és előttünk álló eredménye. Magányos, komor, de szenvedélyes, művébe zárkózott embernek látszik; nem nőül meg, családot nem alapít. Főlényes tudású, vezető egyéniség, született mester. Jól akar élni, de nem a gazdagság a célja, s ha fut a pénz után, kényszerből teszi, mert vállalkozása minden pénzt fölemészt. Megszállottja az eszmének, csak az adatokból kideríthetően két évtizeden át kísérletezik, fúr-farag, beolvaszt, újra kezdi. Mikor végül eléri célját, mikor művét befejezi, s a pénz ömleni kezd, nyugalomba vonul.

(10) Lehet a gyakorlati kivitel kezdeti elsősége Costeré vagy akárki másé, a teremtő mozzanatot Gutenberg oltotta bele. Ezt már korának kiváló elméi is felismerték, s csak neki tulajdonították. A párizsi Sorbonne tanára, Guillaume Fichet 1471-ben, három évvel Gutenberg halála után ezt írta: „A könyvnyomtatás művészetének feltalálója megérdemli, hogy minden Múza, minden művészet és minden könyvszerető ember ajka isteni dicsérettel illesse. Mert Gutenberg hasznosabb s istenibb dolgot talált fel, mint Bacchus, a bor teremtője, és Ceres, a gabona adományozója...”

(11) Aloys Ruppel Gutenberg-monográfiájában (1939) igen érdekes kapcsolatokra hívja fel a figyelmet: „A nyomtatás feltalálása után mindenki hamarosan megtudhatta, mi történt hazájában vagy az idegen országokban. Most Galilei Itáliában megtudhatta, amit Kopernikusz a távoli Kelet-Poroszországban kidolgozott, és így a megkezdett épületet egy emelettel magasabbra rakhatta, s bizonyíthatta a Föld forgását a Nap körül. Most Kolumbusz Kristóf, ki maga is könyvkereskedő volt egy ideig, egy nyomtatott könyv alapján kiszámíthatta a tengeri út lehetséges módját Indiába.”

(12) A gondolatot, amellyel az emberiség Kínától Hollandiáig évszázadokon át küszködött, egy csapásra megvalósította, s az ő megvalósítását ma sem váltotta fel más, jobb megoldás. Nem Kolumbusz vakmerő utazása választja el a középkort az újtól, hanem a betűsajtó megteremtése. Átalakította a világot, s ma is uralma alatt tartja; az újabb gondolatot terjesztő, sokszorosító, megörökítő találmányok: a gramofon, a rádió, a film, a mikrofilm csak kiegészítik az övét, de nem helyettesíthetik.

Forrás: Várkonyi Nándor: *Az írás és a könyv története*. [első kiadás: 1943] Széphalom Könyvműhely. 2001. 285-289. A feladathoz igazított szöveg.

³ Tipográfia: a nyomtatott betűkkel foglalkozó szakma, művészeti ág.

1. Értelmezze az 1-2. bekezdés gondolatmenetére építve az 1. bekezdésből idézett mondat átvitt értelemben használt aláhúzott kifejezéseit (metaforáit)! Válaszában utaljon az 1-2. bekezdés konkrét elemeire!

„Nagy gondolatok, elméleti alkotások támadhatnak így is, de ezek elszigeteltek maradnak, nincs humusz [termékeny talaj], mely hatásukat befogadná, a bennük rejlő erőket kifejlesztené, a magot fává vagy erdővé terebélyesítené.”

a) nincs humusz: _____

1 pont	
--------	--

b) a magot fává vagy erdővé terebélyesítené: _____

2 pont	
--------	--

2. Az első bekezdést záró mondatot idézzük:

„Szerencsés esemény, ha az alkotó és kor sűrűlódás nélkül találkozik, s egy ilyen szerencsés találkozás hőse Gutenberg.”

A szöveg egésze alapján fogalmazzon meg két különböző tartalmú mondatot, amellyel alátámasztja az idézett állítást! Egész mondattal válaszoljon!

a) _____

1 pont	
--------	--

b) _____

1 pont	
--------	--

3. Írjon alcímeket a szöveg egyes részeihez! A címekeket legalább három szóból álló kérdés formájában fogalmazza meg! Ne írjon eldöntendő kérdést!

a) alcím az 1-2. bekezdéshez: _____

b) alcím a 3-4. bekezdéshez: _____

c) alcím a 10-11. bekezdéshez: _____

3 pont	
--------	--

4. A 3. és 4. bekezdés megkérdőjelezi Gutenberg találmányának eredetiségét.

a) Említse meg Gutenberg találmányának két olyan fontos alkotóelemét, amely már a feltaláló tevékenysége előtt készen állt, ismert volt! (3, 4)

- a találmány egyik lényeges, korábban is létező eleme: _____

- a találmány másik lényeges, korábban is létező eleme: _____

2 pont	
--------	--

b) Milyen, a korban már létező technikai megoldásokat nem tudtak alkalmazni a könyvnyomtatás európai megvalósításában és miért? Egy példával töltsse ki a táblázatot! (3)

Nem alkalmazott technikai megoldás	Az alkalmatlanság oka

2 pont	
--------	--

5. A 6-9. bekezdésben Gutenberg sokoldalú tehetségéről és képességeiről olvashatunk.

a) Az 5. bekezdés alább idézett mondata mintegy megelőlegzi, felvázolja a 6., 7., 8., és 9. bekezdés gondolatmenetét. Húzza alá az idézetben azt a három szót, amely a 6-9. bekezdés legfőbb tartalmi elemeit (kulcsszavait) vetíti előre!

„Kétségtelen, hogy a gondolon kívül mindent magából merített, a feltaláló lángelme, a gyakorlati technikus és az alkotó művész képességei olvadtak össze benne kemény, nem bomló ötvözeté.”

3 pont	
--------	--

b) Milyen mesterségek területén szerzett Gutenberg különleges jártasságot és mindez miben segítette találmánya létrehozásában? Egészítse ki a táblázatot! (6, 9)

Milyen mesterségben volt jártas?	Milyen képességet adott neki?	A találmány melyik részéhez segítette hozzá?
	Az ércformálás szakembere, művésze.	
	Értette a műszaki problémákat.	

4 pont	
--------	--

6. Gutenberget kritikával is illeti a szerző. (7, 8)

a) Fogalmazza meg egy mondatban, miben állt a szöveg szerint Gutenberg tévedésének lényege! Válaszában legalább két különböző tartalmi elemet említsen!

2 pont	
--------	--

b) A szöveg szerzője pozitívan ítéli meg Gutenberg tévedését. Milyen kifejezések utalnak erre az értékítéletre a szövegben? Idézzon legalább kettőt!

2 pont	
--------	--

7. Az alábbi négy mondat közül kettőben olyan információ van, amely ellentmond a szöveg állításainak.

a) **Húzza alá a hibásnak tartott két mondatot!**

b) **Indokolja meg állításonként legalább két, a szövegre épülő érdemi közléssel, miért mondanak ellent az Ön által hibásnak tartott mondatok a szövegnek!**

(A helyesnek talált mondatokat ne jelölje meg és ne írjon hozzájuk indoklást! Amennyiben kettőnél több mondatot húz alá, a megoldására csak 0 pont adható.)

A könyvnyomtatás fölénye a tömegtermelésben van, és Gutenberg találmányának fontossága ebben mutatkozik meg.

Gutenberg azért dolgozott megszállottan találmányán, hogy sok pénzt keresve családot alapítson.

Zseniális ötlete, a mozgatható betű elve évszázadokra megoldotta a sokszorosítás problémáját.

A polgárság erőtlen, a szellemi, a műszaki, a mesterségbeli feltételek nem adottak, Gutenberg mégis képes volt egy máig ható találmány megalkotására.

6 pont	
--------	--

8. Számos személy neve jelenik meg a szöveg egészében. Néhány személyt a szerző párhuzamba állít Gutenberggel, míg mások kapcsán azt mutatja be, hogyan segítette Gutenberg találmánya az ő tevékenységüket.

a) Válasszon ki két, Gutenberggel párhuzamba állított személyt a szövegben említettek közül, és tömören fogalmazza meg, hogy a szerző szerint mi a hasonlóság alapja!

Személy neve	Hasonlóság Gutenberggel

4 pont

b) Az alábbi személyek komoly segítséget kaptak Gutenberg találmányától, a nyomtatott könyvtől. Miben állt a segítség? (11, 12)

Kolumbusz:

Galilei:

2 pont

9. A szöveg szókincsét, stílusát egyszerre jellemzi a szakszerű, pontos kifejezések használata és a képszerű, esszéisztikus megfogalmazásmód.

Húzza alá, melyik három kifejezés tartozik a szaknyelvi nyelvváltozathoz az alábbi kifejezések közül szövegbeli értelmük, szerepük alapján!

alkotóképesség
ipar
öntóműszer
nyomtatás öntörvényűsége
betűbélyegző
lángelme
tipográfia

3 pont

10. A 10. bekezdést a képszerűség, az esszéisztikus stílus jellemzi. Emeljen ki a bekezdésből két olyan nyelvi-stilisztikai jellemzőt és / vagy jellegzetes szófordulatot, amely igazolja ezt az állítást!

- _____

- _____

2 pont	
--------	--

40 pont	
---------	--

Érvelés vagy Gyakorlati szövegalkotás

Az alábbi két feladat közül az egyiket kell megoldania!

Ha munka közben mégis elkezd egy másik feladatot is, az előzőt húzza át!

Fogalmazása 120-200 szó terjedelmű legyen!

Érvelés

Több középiskolai tantárgy céljai és feladatai között megtalálhatjuk a kulturált érvelő vita megismerését, gyakorlását. Ön szerint miről érdemes és miről nem érdemes vitatkozni a tanórákon? Fejtse ki véleményét! Kifejtésében hivatkozzon az alább idézett szöveg állításaira is! Érvelő szövege 3-5, egymástól jól elkülöníthető érvet tegyen mérlegre!

A vita egyik típusa a racionális vagy érvelő vita. A két fél eltérő, ideális esetben egymásnak ellentmondó állásponton van, melyet *közösen elfogadott* indokok és bizonyítékok alapján, meggyőző érvelések segítségével akar partnerével elfogadtatni. Általában azt szoktuk gondolni, hogy a racionális vita célja a másik meggyőzése, a saját álláspontunk meggyőző *bizonyításán* és a másik álláspontjának *kritikáján* keresztül. Akkor is hasznosnak és eredményesnek tekintjük a beszélgetést, ha nem sikerült egymást meggyőznünk, sőt olyankor is, amikor a vita végére saját álláspontunkat kell felülvizsgálnunk. Ilyenkor is tanultunk a vitából: világosabban látjuk, mi a helyes álláspont az adott témában, és melyek a lehetséges ellenvetések, problémák. A másik álláspontjának megváltozása vagy a vita végére kialakuló konszenzus *nem* feltétele az eredményes vitának.

Forrás: Margitay Tihamér. *Az érvelés mestersége*. (2014). Typotex Kiadó
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011-0001-526_margitay_az_erveles/ch02.html

VAGY

Gyakorlati szövegalkotás

Ön egy nyári művészeti fesztiválon a napi 6 órás alkalmi munkát vállaló diákok csoportvezetője. A diákok munkája az érkező vendégek regisztrációja, tájékoztatása, igény szerint a helyszínekre kísérése, továbbá szükség esetén az alkalmi tolmácsolás. Ön általában elégedett a diákokkal, de korábban néhány munkavállaló viselkedéséről rossz tapasztalatokat szerzett, ezért szükségesnek érzi, hogy a fesztivál kezdete előtt tartott megbeszélésen tájékoztassa a munkavállalókat az ügyfelekkel kapcsolatos viselkedés alapvető normáiról.

Csoportvezetői minőségében írjon felszólalást arról, milyen megjelenést és magatartást, illetve milyen kommunikációs stílust várnak el a fesztiválon dolgozó diákoktól, hogy a rendezvény sikeresen bonyolódjon le, és a vendégek elégedettek legyenek a fesztivál szervezésével! Ügyeljen a felszólalás szövegműfajának sajátosságaira!

		pontszám	
		maximális	elért
Szövegértés		40	
Szövegalkotási feladat	Érvelés	10	
	Gyakorlati szövegalkotás	10	
Összesen		50	

_____ dátum

_____ javító tanár

		pontszáma egész számra kerekítve	
		elért	programba beírt
Szövegértés			
Szövegalkotási feladat	Érvelés		
	Gyakorlati szövegalkotás		

_____ dátum

_____ dátum

_____ javító tanár

_____ jegyző

Megjegyzések:

1. Ha a vizsgázó a II. írásbeli összetevő megoldását elkezdte, akkor ez a táblázat és az aláírási rész üresen marad!
2. Ha a vizsga az I. összetevő teljesítése közben megszakad, illetve nem folytatódik a II. összetevővel, akkor ez a táblázat és az aláírási rész kitöltendő!

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2018. október 15.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

2018. október 15. 8:00

**II.
MŰÉRTÉLMEZŐ
SZÖVEGALKOTÁS**

Időtartam: 150 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

Fontos tudnivalók

Válasszon ki és oldjon meg egy feladatot!

Ha munka közben mégis elkezd egy másik feladatot is, az előzőt húzza át!

A kifejtésben vegye figyelembe a feladatban adott szempontokat!

Bátran fogalmazzon önálló véleményt, és adjon számot ismereteiről is!

Írását gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan!

Jegyzeteket, vázlatot készíthet, de ügyeljen arra, hogy azok elváljanak a kész fogalmazástól!
A szövegbe is jegyzetelhet.

Ha a megoldott feladatban javítani akar, akkor a javítani kívánt szót / szavakat húzza át,
a helyesnek vélt szót / szavakat pedig írja le újra!

Fogalmazása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Eredményes munkát kívánunk!

MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ÉRTÉLMEZÉSE

Cholnoky Viktor novellájában meghatározó szerephez jut az irónia és a humor. Értelmezze a novellát! Kifejtésében azonosítsa az irónia és a humor megnyilvánulásait, valamint mutassa be a komikus elemek szövegben betöltött funkcióit! Értelmezésében térjen ki a cím keltette olvasói várakozásra is!¹

Történet egy szívről

Elmondom egy szívnek a történetét, amely természetesen szerelmes história, de a szívnek olyan különös szerepe van benne, hogy még a szerelmes novelláktól joggal irtózó olvasó is végigolvashatja.

I.

Tíz évvel ezelőtt Kovándon, Uszuba vármegye székhelyén nem volt daliásabb, izgatón szebb és gavalléribb huszártiszt, mint Turulkeőy Oktáv báró. Fiatal volt, erős az életben, és a vármegye ezerháromszáz hold földjének ura. És ezt az ezerháromszáz holdat sohasem tekintette a maga birtokának, mert úgy illik egy huszárezredben, hogy ha az egyik tisztnek van, akkor mindegyiküknek legyen. Turulkeőy Oktáv szórta a pénzt, és az ezerháromszáz hold búzaföld állta baj és jelzalog* nélkül ezt a pénzszerzést.

Ekkor történt az a szerencsétlenség, hogy a kovándi huszárezred ezredesévé egy főherceget neveztek ki. A főherceg fiatal volt, csinos bajuszú és könnyelmű, és buzgóan gázolta ki a civillista* ráeső részének a gyomrát. Társadalmi életfelfogásának a jellemzésére csak annyit mondok el itt, hogy a tiszti menázs vacsorájához való pezsgőt – Aubertin demi sec* – rendesen somlyai borba* hűttette be.

Az ezred fiatalabb tisztjeinek egészen tetszett ez a garázdálkodás, de Turulkeőy Oktáv érezte, hogy le van főzve. Mert azelőtt, míg a főherceg nem érkezett meg Kováandra, ő csak Pommeryt* fizetett a tisztnek, és csak magyarádiba* hűttette be. Szóval Oktáv báró lefőzve érezte magát; egy magyar huszártiszt pedig, különösen ha ezerháromszáz holdja van, és ha a Turul nemzetségből származik, lefőzni nem engedi magát, még egy főhercegtől sem. Oktáv báró kitalálta, hogy az Aubertintől szerzett krapula* legjobb orvossága az, ha az ember olyan angosztura-likört* iszik, amit csak Ausztráliában készítenek, s aminek üvegje tizenegy aranyba kerül. Így aztán megtörtént, hogy egy-egy főhercegi pezsgős este után másnap appetitóriumnak* a huszártisztek megitták Turulkeőy Oktávnak harminc-negyven aranyát.

Ha a főherceg Osztendéből* hozatott osztrigával* traktálta meg a bajtársait, akkor Oktáv a legközelebbi alkalommal az indiai szalangán-fecske* fészkeiből készült aszpikkal* kedveskedett nekik. Ha a főherceg üvegtokocskákba zárt havannákkal kínálta végig a társaságot, akkor Oktáv meghozatta a legdrágább tuoscapros-lepantosokat*, amelyeknek az illatát aranytokocskák védelmezték meg az elpárolgástól.

De mit részletezzem a dolgot. Képzeltetik, hogy ebbe a nemes vetélkedésbe az Oktáv báró bicskaja tört bele. Elúszott az ezerháromszáz hold...

II.

...És így történt, hogy most, amikor elbeszélésem tulajdonképpen elkezdődik, Turulkeőy Oktáv báró ott ül a New York-i Public Garden egyik padján, és éhezik. Igen, a hajdan daliás huszártiszt éhezik kint Amerikában. Mert Európában maradni nem engedte a büszkesége meg a hitelezői.

Amikor az adósságai miatt le kellett mondania a tiszti rangjáról, pénzzé tette mindenét, amije még volt, és kiment az Újvilágba. És most, a megérkezése után tizednapra nem volt a

¹ A novellában a főszereplő és környezete életmódját jellemző, csillaggal* jelölt idegen szavak, kifejezések, megnevezések, kultúrtörténeti utalások jelentését a szöveg végén lévő magyarázatokban mutatjuk be.

zsebében több pénz, mint négy cent. Négy centen pedig Amerikában nem lehet még kenyeret sem venni, ott ennyi pénzért csak egy dolgot árulnak: újságot. És Turulkeőy Oktáv, aki sohasem tudta a zsebében megtérni a pénzt, csakugyan újságot vett az utolsó négy centjén. Amikor elszaladt előtte a New York Herald egyik rikkancsa, odaintette, és a kezébe szúrva a pénzt, magához váltott egy darabot azokból az óriási papírlapedőkből, amelyek milliárdnyi példányban képviselik az amerikai sajtót.

Olvasni Turulkeőy Oktáv báró huszártiszt korában nemigen szokott. A lapoknak csak két rovatába nézett bele rendszeren: a sportrovatba meg a hirdetések közé. Most is, álmosan és az éhségtől, kissé fanyar humorú kedvben nyitotta ki a lapot egyik olyan oldalon, ahol már a hirdetések vannak. És milyen véletlen! Szeme az első pillanatban a következő kis hirdetésre esett:

Keresek olyan rettenthetetlen bátorságú férfit, aki hajlandó alávetni magát egy nagyon veszedelmes szívoperációnak. Új elméletem van a szívmozgásról, s azt akarom ezzel az operációval igazolni. De figyelme: a műtét halálos kimenetelű is lehet. A vállalkozónak vagy örökösének negyvenezer dollárt fizetek. Jelentkezni lehet délelőtt tíztől délután 2-ig. Garfield St. 47.

Browning doktor

Oktáv báró elolvasta a hirdetést és elmosolyodott. Milyen bolondok ezek az amerikaiak. De milyen gazdagok is! Negyvenezer dollárt fizetnek egy szívért! Ha neki negyvenezer dollárja volna!

És ekkor hirtelen a melléhez kapott. Hiszen van negyvenezer dollárja, ott kopog, ketyeg, lüktet a bordái alatt. Azt fel lehet váltani jó, becsületes, vízálló dollárokra, amikkel vissza lehet jönni megint haza, keresztül a nagy sós vízen. És ha belehalna az operációba? Oktáv elmosolyodott, amikor az örökösére gondolt - a hitelezőire.

Azután pedig, mivel megkordult a gyomra is, minden további habozás nélkül fölkel, és megindult a Garfield Street felé. Ő, aki hajdanában Kovádon egy szál rózsaszínű szalagért olyan lovas steeplechaseket* lovagolt, hogy még Wimpferbach gróf, a hadsereg legvakmerőbb lovastisztje is a fejét csóválta, csak nem fog megijedni egy kis operációtól? Éhesebb akkor sem lesz, ha a sírba teszik.

Elindult a Garfield Street felé.

III.

Browning doktor előszobájában az asszisztens fogadta, és kikérdezte, hogy mit akar. Amikor elmondta, hogy miben jár, az asszisztens bólintott a fejével, és azt mondta, hogy várjon, kiküldi a professzor második segédjét, aki ennek a dolognak az ellátásával meg van bízva. Azzal eltűnt.

Öt perc múlva megjelent a szobában egy hölgy – a professzor második segédje. Igazi orvoskisasszony volt; a fején a haj lekötve viaszosvászon kendővel, a termete világossárga és bő boncolókabátba bújtatva. Hideg, hivatalos hangon szólalt meg:

– Ön hajlandó magát alávetni az operációnak?

– Igen – felelte Oktáv báró, aki nem minden irigység nélkül nézett a második segéd tagjait átölelő orvossubbonyra.

– Figyelmeztetem, hogy a műtét halálos kimenetelű is lehet, sőt nyolc a kettőhöz a valószínűség, hogy a megoperált ember belehal a szívéen vágott sebbe.

Oktáv báró – valljuk meg – egy cseppet összerezzen. De azután hirtelen észbe kapott. A manóba is, egy nővel áll szemben. Itt csak nem mutathatja magát gyávának. Reszketéstelen hangon felelt, miközben elegáns mozdulattal ütötte össze a bokáját:

– Miss, én magyar huszártiszt voltam. Nem félek semmitől. Vezessen a professzorhoz.

Az orvoskisasszony komolyan és ridegen bólintott a fejével, s a szemben lévő ajtóra mutatott.

– Tessék.

Bementek a műterembe, amely nagyon kellemetlen képet mutatott. A közepén márványból készült félig ágy, félig asztal állt, fejaljul gumipárnával. Arra fektették le Oktáv bárót, miután előbb megfosztották a ruháitól. Az orvoskisasszony ott állt mellette, és figyelte, nagyon komolyan és hideg képpel, az érverését. Belépett az öreg és mogorva Browning doktor is. Azután rátették arcára a kloroformos* flanel álarcot, és Oktáv báró némi vergődés után elaludt. Megkezdődött az operáció...

IV.

Amikor Turulkeőy Oktáv báró megint az eszméletére tért, puha, fehér párnák között, lágy selyemtakaró alatt érezte magát. Föleszmélt, és először is odakapott, ahol fészkel a szív. Még dobogott, és a mellén, a bőrén nem volt semmi hasítás, a bordái is épek, töretlenek voltak. Elámult, és szinte hitetlenül tapogatta a testét.

„Nincs semmi bajom” – gondolta magában, és a következő pillanatban a negyvenezer dollár jutott volna eszébe, ha az ajtó ki nem nyílt volna.

De az ajtó kinyílt, és belépett rajta Browning doktor második segédje, az orvoskisasszony. Egyenesen odament az ágyhoz, és megszólalt:

– Hogy van, Mr. Turulkeőy? Remélem, jól, mert az elaltatáson kívül semmi sem történt önnel.

– De hát mire való volt akkor ez a komédia – pattant fel dühösen Oktáv, akinek a kloroform utóhatásától meglehetősen émelygett a gyomra.

– Arra – felelte az orvoskisasszony –, hogy végül találtak egy férfiúra, aki igazán férfi. Én nem orvos vagyok, hanem Carnefeller Jouldnak, a spódiumkirálynak* a leánya. Az apám az orosz-japáni háború befejezése után kibérelte a csatateret, és az ott talált hullákból csontlisztet égetett. Ebből olyan rengeteg milliárderdőre tett szert, hogy engemet, az egyetlen leányát, úgy rajongtak körül a kérők, mint a muslincák a gyertyafényt. De én undorodtam ezektől a fababáktól, és tavaly, amikor szegény apám maga is spódiumanyaggá vált, elhatároztam, hogy a házi orvosom, Browning doktor segítségével keresek magamnak egy igazi férfiút, olyan valakit, aki pénzért nemcsak arra hajlandó, hogy engem feleségül vegyen, hanem valóságos és tudományosan értékes hőstettre is. Ekkor jelent meg az apróhirdetés a lapokban. És... az egyetlen jelentkező ön volt, ön az első férfiú, akivel életemben találkoztam. Akarja, hogy...

Itt Browning kisasszony elpirult, és Browning kisasszony, helyesebben Carnefeller kisasszony nagyon szép volt akkor is, amikor nem pirult, de valósággal ellenállhatatlanul bájos volt akkor, amikor pirult.

Fölösleges tehát mondanom, hogy Turulkeőy Oktáv boldogan mondta, hogy akarja. Akarja, hogy a felesége legyen. És hogy a spódiumkirály milliói, sőt milliárdjai Európába vándoroltak, sőt Magyarországra, sőt Uszuba vármegyébe. Ahol az ezerháromszáz holdból tizenháromezer lett, s ahol a huszártisztek ujjongva fogadták visszatérő társukat, aki a milliói mellé még egy csodaszép asszonyt is hozott haza.

Kár, hogy a főherceget akkorra már más garnizonba* helyezték.

Forrás: Cholnoky Viktor: *Történet egy szívről*. In: *TRIVULZIO SZEME*. Válogatás Cholnoky Viktor novelláiból. Összeállította, sajtó alá rendezte Fábri Anna. <http://mek.oszk.hu/06200/06242/06242.htm#14>
Cholnoky Viktor (1868-1912) novellista, újságíró, szerkesztő

Magyarázatok:

jelzálog nélküli: tehermentes, nem terheli banki hitel
civillista: az államkötségvetésnek az a része, amelyet a fejedelem és udvartartásának költségeire szavaz meg a parlament
menázs: katonai étkezde
Aubertin demi sec: régi francia pezsgőmárka; félszáraz pezsgő
somlyai bor: a Somló-hegyen termő értékes bor
Pommery: Reims környékéről származó francia pezsgő
magyarádi bor: az Arad-hegylajai borvidék fehér bora
krapula: részegséget követő rossz közérzet; másnaposság
angosztura-likőr: az angosztura Dél-Amerikában honos növényfaj, a kérgéből kinyert fűszer egy keserű likőr alapanyaga

appetitórium: étkezés előtti étvágygerjesztő szeszesital
Osztende: város Belgiumban az Északi-tenger partján
osztriga: többnyire nyersen fogyasztott kagylófajta
indiai szalangán-fecske: madárfaj, a fészkeiből főzött leves, majd az ebből készült kocsonyás anyag (aszpik) ritka és nagy értékű étel
havanna, turokapos-lepantos: drága szivarfajta
lovas steeplechas: lovas akadályverseny
kloroform: altatószer
spódium: csontszén, a csontok levegőtől elzárt égetése során állítják elő
garnizon: helyőrségi laktanya

VAGY

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: ÖSSZEHASONLÍTÓ ÉRTELMEZÉS

Hasonlítsa össze az alábbi két költeményt! Vizsgálja meg a művekben megjelenített léthelyzet közös és eltérő jegyeit, a versszerező motívumokat! Értelmezésében térjen ki a versépítkezés azon sajátosságaira is, amelyek az eltérő műfaji jellemzőkből fakadnak!

<p>Berzsenyi Dániel: <i>Osztályrészem</i></p> <p>Partra szállottam. Levonom vitorlám. A szelek mérgét nemesen kiálltam. Sok Charybdis² közt, sok ezer veszélyben Izzada orcám.</p> <p>Béke már részem: lekötöm hajómat, Semmi tündérkép soha fel nem oldja. Oh te, elzárt hely, te fogadd öledbe A heves ifjút!</p> <p>Bár nem olly gazdag mezeim határa, Mint Tarentum³ vagy gyönyörű Larissa⁴, S nem ragyog szentelt ligetek homályin Tiburi⁵ forrás:</p> <p>Van kies szőlőm, van arany kalással Bíztató földem: szeretett Szabadság Lakja hajlékom. Kegyes istenimtől Kérjek-e többet?</p> <p>Vessen a Végzet, valamerre tetszik, Csak nehéz szükség ne zavarja kedvem: Mindenütt boldog megelégedéssel Nézek az égre!</p> <p>Csak te légy vélem, te szelíd Camoena⁶! Itt is áldást hint kezed életemre, S a vadon tájék kiderült virány lesz Gyenge dalodra.</p> <p>Essem a Grönland örökös havára, Essem a forró szerecsen homokra: Ott meleg kebled fedez, ó Camoena, Itt hives ernyőd.</p> <p>(1799 körül)</p>	<p>Kosztolányi Dezső: <i>Boldog, szomorú dal</i></p> <p>Van már kenyérem, borom is van, van gyermekem és feleségem. Szívem minek is szomorítsam? Van mindig elég eleségem. Van kertem, a kertre rogyó fák suttogva hajolnak utamra, és benn a dió, mogyoró, mák terhétől öregbül a kamra. Van egyszerű, jó takaróm is, telefonom, úti bőröndöm, van jó-szívű jót-akaróm is s nem kell kegyekért könyörögnöm. Nem többet az egykori köd-kép, részegje a ködnek, a könnynek, ha néha magam köszönök még, már sokszor előre köszönnek. Van villanyom, izzik a villany, tárcám van igaz színezüstből, tollam, ceruzám vigan illan, szájamban öreg pipa füstöl. Fürdő van, üdíteni testem, langy téa, beteg idegemnek, ha járok a bús Budapesten, nem tudnak egész idegennek. Mit eldalolok, az a bánat könyvekbe borít nem egy orcát és énekes, ifjú fiának vall engem a vén Magyarország. De néha megállok az éjen, gyötrődve, halálba hanyatlón, úgy ásom a kincset a mélyen, a kincset, a régít, a padlón, mint lázbeteg, aki föleszmél, álmát hüvelyezve, zavartan, kezem kotorászva keresgél,</p>
---	---

² Charybdis (ejtsd: kárübdisz): tengeri szörny, örvény vagy szirt a szicíliai szorosban. Miután vele szemben Szkülla tanyázott, ha a hajósok el akarták kerülni az egyik szörnyet, kénytelenek voltak a másikhoz közelebb hajózni. A „Szkülla és Kharübdisz között” kifejezés is innen ered. Útja során Odüsszeusznak sikerült ugyan elkerülnie, de Szkülla elragadta hat tengerészét, mikor hajójával átkelt a szoroson.

³ Tarentum: dél-itáliai város

⁴ Larissa: város Görögország középső részén, Thesszáliában

⁵ Tibur: Horatius, ókori latin költő birtoka, nyaralóhelye

⁶ Camoena: az ének és jóslás római istennője, a görög múzsák megfelelője

	<p>hogy jaj! valaha mit akartam. Mert nincs meg a kincs, mire vágytam, a kincs, amiért porig égtem. Itthon vagyok itt e világban s már nem vagyok otthon az égben.</p> <p>(1917)</p>
--	--

Forrás: *Berzsenyi Dániel művei*. Osiris Kiadó, 1999, 25 - 26. *Kosztolányi Dezső összes versei*. Osiris Kiadó, 2005. 283-284.

		pontszám		
		maximális	elért	
I. Szövegértés és érvelés vagy gyakorlati szövegalkotás	Szövegértés	40		
	Érvelés vagy gyakorlati szövegalkotás	10		
II. Műértelmező szövegalkotás	Tartalmi minőség	25		
	Nyelvi minőség	Szövegszerkezet	5	
		Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	10	
		Összesen	15	
Helyesírás		8		
Íráskép		2		
Az írásbeli vizsgarész pontszáma		100		

_____ dátum

_____ javító tanár

		pontszáma egész számra kerekítve	
		elért	programba beírt
I. Szövegértés és érvelés vagy gyakorlati szövegalkotás	Szövegértés		
	Érvelés vagy gyakorlati szövegalkotás		
II. Műértelmező szövegalkotás	Tartalmi minőség		
	Nyelvi minőség		
Helyesírás			
Íráskép			

_____ dátum

_____ dátum

_____ javító tanár

_____ jegyző